

14. Сенічкіна О.М. Щодо проблеми визначення ефективності маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств // Вісник Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія „Економічні науки”. – 2011. – № 5. – С. 32-42.

15. Соловійов І.О. Агромаркетинг : системна методологія, реалізація концепції : монографія. – Херсон : Олди-плюс, 2008. – 344 с.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 368.54

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СТРАХУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ РИЗИКІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Дранус В. В., асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет

У статті розглянуто проблеми виникнення ризиків та управління ними в сільськогосподарському виробництві, викладено мету та основні завдання державної підтримки страхування ризиків сільськогосподарських товаровиробників, розглянуто доцільність та механізми здійснення державної підтримки аграрних товаровиробників в Україні та зарубіжний досвід у даному напрямку діяльності, проаналізовано нормативно-правову базу, на основі якої здійснюється державна підтримка при страхуванні сільськогосподарських товаровиробників, взаємодію учасників страхової діяльності та сучасний стан справ у даній галузі. Представлено механізм дії державної підтримки при страхуванні сільськогосподарських товаровиробників; визначення поняття аграрного страхового пулу, умови, завдання та мету його діяльності.

In the article the problem of the origin and managing risks in agricultural production are considered. The purpose and objectives of state support for agricultural risk insurance producers are examined. The feasibility and mechanisms of state support to agricultural producers in Ukraine and foreign experience in this line of business are analyzed. The regulatory framework is considered on the basis of which the state support of agricultural producers for insurance is established. The interaction of the insurance business and the current state of affairs in this area is described. The mechanism of state support to agricultural producers for insurance is identified. The definition of agricultural insurance pool conditions, objectives and purpose of its activities is described.

Постановка проблеми. Сільське господарство виступає стратегічною галуззю економіки, ефективний розвиток якої певною мірою визначається ступенем державного регулювання та залежить від обсягів державної підтримки. Державна підтримка страхування агроризиків в усьому світі є ефективним механізмом регулювання сільськогосподарського виробництва. Сільське господарство - специфічна галузь економіки, особливості якої полягають у сезонному характері виробництва сільськогосподарської продукції, залежності обсягів виробництва від виробничо-господарських ризиків, що тягне за собою нерівномірність витрат і виходу продукції. У зв'язку з цим, в сільському господарстві велике значення має приділятися захисту страхових інтересів сільськогосподарських товаровиробників від несприятливих умов виробництва. У той же час даний процес неможливий без підтримки держави, адже необхідність виплати великих страхових відшкодувань вимагає встановлення високих страхових тарифів, які для наших сільськогосподарських товаровиробників є непосильними. Отже, державної підтримки потребують не лише сільськогосподарські товаровиробники, а й страхові компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сільськогосподарське виробництво відноситься до сектора економіки з максимальним ризиком отримання збитків від виробничо-господарської діяльності, тому що кінцевий результат виробництва сільськогосподарської продукції залежить не лише від дотримання технології виробництва, а й знаходиться в залежності від впливу ризиків, які не пов'язані з процесом виробництва. Вітчизняні дослідники М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин, А.С. Шолойко, В.Г. Андрійчук, В.М. Онегіна, І.Г. Кириленко, П.І. Гайдучкий, С.А. Навроцький та інші висвітлюють у своїх працях власне бачення основних положень сфери аграрного виробництва та державної політики, визначення та коригування напрямів якої має відбуватись відповідно до стану галузі. Розвиток ринку страхування як складової ринку фінансових послуг неможливий без державного регулювання та підтримки, і особливо це стосується аграрного сектора економіки.

Постановка завдання. Формулювання цілей статті полягає в необхідності більш поглибленого аналізу досліджень вітчизняних науковців та розробки комплексу заходів щодо вдосконалення державної підтримки страхування агроризиків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою державної підтримки страхування сільськогосподарських товаровиробників має виступати захист майнових інтересів агровиробників від понесення можливих збитків, що пов'язані з наявністю виробничих ризиків при веденні сільськогосподарського виробництва. Недостатність державної підтримки може стати однією з суттєвих перешкод на шляху розвитку ринку послуг зі страхування агроризиків. Тому одним з ключових питань, яке потребує принципового вирішення, є питання про доцільність та механізми здійснення державної підтримки агровиробників [4, с. 3-7].

Специфіка сільськогосподарського виробництва як виду господарської діяльності в АПК, його сезонність, залежність від природно-кліматичних умов, підвищений ризик збитковості сільськогосподарського виробництва зумовлюють необхідність розробки та впровадження ефективних механізмів страхування ризиків виробництва сільськогосподарської продукції.

Найбільшими та найефективнішими сферами страхування аграрних ризиків характеризуються Іспанія, Канада та США.

Страхування сільськогосподарських ризиків в Іспанії характеризується згодою страхувальниками, страховиками та державною адміністрацією.

Основними учасниками ринку страхування аграрних ризиків в Іспанії є: Державне Агентство аграрного страхування при Міністерстві сільськогосподарства (ENESA), Консорціум Компенсації страхування та Головне управління страхування при Міністерстві економіки, страховий аграрний пул (33 страхові компанії), Федерація сільськогосподарських кооперативів (4195 кооперативів) [5].

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про страхування” у редакції від 4 жовтня 2001 року із змінами і доповненнями, страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що фор-

муються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [1].

З метою стимулювання розвитку сільськогосподарського виробництва Законом України “Про державну підтримку сільського господарства України” від 24 червня 2004 року було визначено особливості державного регулювання ринку сільськогосподарського страхування шляхом запровадження комплексного та індексного страхування, а також створення Фонду аграрних страхових субсидій. Проте вказані норми Закону виявилися неефективними, що зумовило прийняття 9 лютого 2012 року окремого Закону України “Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою”, який набрав чинності з 1 липня 2012 року [2].

Цей Закон спрямований на регулювання відносин у сфері страхування сільськогосподарської продукції, що здійснюється із державною підтримкою, з метою захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників і спрямований на забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві. Згідно із нормами зазначеного Закону страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою – це економічні відносини щодо страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених цим Законом, за рахунок грошових фондів, що формуються у страховика шляхом сплати страхувальником страхових платежів (премій), частина яких компенсується за рахунок державних субсидій та доходів від розміщення коштів цих фондів, яке здійснюється відповідно до положень цього Закону і визначається наявністю та особливостями ризиків, носіями яких є сільськогосподарські рослини і тварини. Державна підтримка полягає у наданні сільськогосподарському товаровиробнику з державного бюджету грошових коштів у вигляді субсидій для оплати частини страхового платежу (страхової премії), нарахованого за договором страхування.

Відповідно до Закону України “Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою” суб’єктами відносин страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою є страхувальники і страховики. Страхувальниками є сільськогосподарські товаровиробники, які уклали із страховиками договір страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. Сільськогосподарським товаровиробником визнається юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, яка займається виробництвом сільськогосподарської продукції та/або розведенням, вирощуванням і виловом риби у внутрішніх водоймах та її переробкою на власних чи орендованих потужностях, у тому числі з власновиробленої сировини на давальницьких умовах, та здійснює операції з її постачання [2].

Право страхувати сільськогосподарську продукцію мають сільськогосподарські товаровиробники, що провадять свою діяльність на території України і відповідають визначеним Кабінетом Міністрів України критеріям (крім нерезидентів). У разі передачі сільськогосподарських земель в оренду право страхувати сільськогосподарську продукцію, у тому числі посіви та урожай сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень, належить оренда-

реві, крім нерезидентів. Страхові внески, що вносяться орендарем, не можуть включатися у залік орендної плати [4].

Страховиками є юридичні особи, що отримали відповідну ліцензію. Право страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою мають страховики, що відповідають вимогам Закону України “Про страхування”, отримали ліцензію на здійснення відповідного виду страхування та є членами Аграрного страхового пулу. Аграрний страховий пул є єдиним об’єднанням страховиків, а участь страховиків у Пулі є умовою для здійснення страхування сільськогосподарської продукції із державною підтримкою.

Аграрний страховий пул є юридичною особою та неприбутковою організацією. Статут Пулу затверджується зборами засновників (членів) Пулу та реєструється відповідно до вимог законодавства. Діяльність Пулу фінансується за рахунок його членів. Аграрний страховий пул забезпечує координацію діяльності страховиків із страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою та виконує при цьому такі функції: забезпечує взаємодію учасників системи страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою з Міністерством аграрної політики та продовольства України; організовує програми перестрахування сільськогосподарських ризиків з метою забезпечення гарантій виконання страховиком зобов’язань перед страхувальниками; бере участь у розробленні стандартних страхових продуктів, методичних рекомендацій із страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, із врегулювання збитків та проведення експертиз за договорами страхування сільськогосподарської продукції; створює централізовану базу даних зі страхування сільськогосподарської продукції, веде облік укладених договорів страхування за інформацією, наданою страховиками; проводить дослідження у сфері аналізу ринку страхування сільськогосподарської продукції, у тому числі необхідні для актуарного розрахунку страхових тарифів; здійснює контроль за дотриманням умов договорів страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою та стандартних методик андеррайтингу, врегулювання збитків; забезпечує покриття катастрофічних ризиків у разі виникнення надзвичайних ситуацій; здійснює управління фондом покриття катастрофічних ризиків, інвестує накопичені фінансові ресурси.

Страховики, що здійснюють страхування сільськогосподарської продукції із державною підтримкою, створюють фонд покриття катастрофічних ризиків за рахунок відрахування до нього не більш як 5% страхових платежів (страхових премій). Катастрофічними ризиками у сільському господарстві є надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру, велика сукупність або масштаби проявів стихійних сил природи (посуха, град, морози, повені тощо) і діяльності людини у процесі створення матеріальних благ (аварії, пожежі тощо), що завдають збитки у значних розмірах. Порядок визнання ризику катастрофічним визначається Кабінетом Міністрів України [4].

Законом України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» Аграрний страховий пул визначено як єдине об’єднанням страховиків, які здійснюють страхування сільськогосподарської продукції. При чому участь страховиків у Пулі є обов’язковою умовою для здійснення страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою.

Крім того, членом Пулу може бути страховик, що відповідає загальним вимогам Закону України «Про страхування», отримав відповідну ліцензію, а також відповідає спеціальним вимогам, визначеним Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг), разом із Мінагрополітики, щодо участі страхових компаній у страхуванні сільськогосподарської продукції з державною підтримкою.

10 жовтня 2012 року на виконання частини сьомої статті 16 Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» розпорядженням Нацкомфінпослуг № 1671 та наказом Мінагрополітики № 611 було затверджено Вимоги щодо участі страхових компаній (страховиків) у страхуванні сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. Згідно із зазначеним вище розпорядженням № 1671 страхова компанія може здійснювати страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою лише у разі відповідності певним вимогам.

По-перше, така страхова компанія повинна мати досвід здійснення майнового страхування протягом двох останніх років, в тому числі досвід перестрахування.

По-друге, членом Пулу може бути лише той страховик, що має кваліфікований персонал з відповідним досвідом роботи, а саме: не менше двох фахівців з вищою освітою у сфері сільського господарства або з досвідом роботи у сфері виробництва або страхування сільськогосподарської продукції не менше ніж три роки, а також не менше п'яти фахівців з вищою освітою у сфері сільського господарства для проведення оглядів об'єктів страхування перед укладенням договору страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою та оглядів об'єктів страхування для врегулювання збитків за такими договорами.

По-третє, розпорядженням № 1671 встановлюються вимоги до майнового стану страховиків, що бажають здійснювати агрострахування з державною підтримкою. Так, вартість чистих активів такої страхової компанії після закінчення другого та кожного наступного фінансового року з дати внесення інформації про цю фінансову установу до Державного реєстру фінансових установ має бути не меншою, ніж розмір зареєстрованого статутного капіталу цієї фінансової установи.

По-четверте, на дату подання заяви про набуття членства в Аграрному страховому пулі у страхової компанії не повинно бути невиконаних заходів впливу, що підтверджується відповідною інформацією Нацкомфінпослуг.

Аграрний страховий пул є юридичною особою та неприбутковою організацією, та має бути створений самими страховиками, що відповідають усім вищезазначеним вимогам. Основним завданням Агрострахового пулу є забезпечення координації діяльності страховиків із страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. В той же час, структура, функції, компетенція, порядок формування та роботи органів управління та контролю Пулу визначаються Статутом Пулу. Діяльність Пулу фінансується за рахунок його членів.

Для забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками Пул створює страховий фонд покриття катастрофічних ризиків, якими відповідно до «Порядку визнання ризиків у сільському господарстві катастрофічними та надання і використання бюджетної позики (державної фінансової допомоги)

у разі їх виникнення», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 841, катастрофічними ризиками визнаються ризикові обставини, які спричиняють пошкодження або знищення більш як 30 відсотків площ рослинницької продукції, що застраховані. Такими обставинами можуть бути надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру, велика сукупність або масштаби проявів стихійних сил природи (посуха, град, морози, повені тощо) і діяльності людини у процесі створення матеріальних благ (аварії, пожежі тощо).

Джерелом формування страхового фонду покриття катастрофічних ризиків є відрахування членів Пулу з отриманих страхових премій з цього виду страхування у розмірі, визначеному Координаційною радою Пулу, але не більше 5 відсотків. Кошти фонду використовуються у разі настання катастрофічних ризиків за рішенням Координаційної ради Пулу. У разі настання надзвичайної ситуації, яка набуває масштабів катастрофи, за умови недостатності коштів у страховому фонді покриття катастрофічних ризиків держава через Мінагрополітики надає Пулу бюджетну позику на умовах повернення у визначені строки та з зазначенням відповідальності за її неповернення.

Антимонопольний комітет України 7 листопада 2012 року зареєстрував установчі документи Аграрного страхового пулу. Про це повідомили в Національній комісії, що здійснює держрегулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Як було зазначено вище, створювати пул можуть тільки страховики, які отримали ліцензію на добровільне страхування сільгоспризиків. До теперішнього часу Нацкомфінуслуг видала чотири таких ліцензій: ПрАТ «Українська аграрна страхова компанія» (Черкаси), ПрАТ «Страхова компанія» Брокбізнес» (Київ), ПАТ «СК «Страхові гарантії» (Донецьк), ТДВ «СК «Домінанта» (Київ) [7].

Заяви ще семи страховиків знаходяться в стадії розгляду [6].

Висновки. Тож, як видно, перший крок реалізації Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» в напрямку впровадження системи державної підтримки аграріїв здійснено. Наразі стоїть завдання створення Агροстрахового пулу та інформування широкого кола аграріїв про можливості отримання державної підтримки. Незважаючи на те, що сьогодні можна почути багато негативу та побоювань щодо майбутньої діяльності Пулу, однак саме таким шляхом йде більшість країн світу, шляхом створення професійних асоціацій, що мають важелі впливу як на своїх членів, так і на політику регулювання відповідного сектору економіки. Нашій країні необхідно вчитися делегувати повноваження, адже ринкова економіка передбачає саморегулювання.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про страхування" із змінами і доповненнями /Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 18, ст. 78.
2. Закон України " Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою "/Відомості Верховної Ради України (ВВР), Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 41, ст. 491.
3. Коваленко Т. - Правове регулювання страхування АПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrobusiness.com.ua/component/content/article/1025.html?ed=60>.
4. Сахацький М.П., Державна підтримка агροстрахування в сучасних умовах // Вісник аграрної науки Причорномор'я - 2010. - № 4. - с. 3-7.
5. Фисун І. Зарубіжний досвід страхування аграрних ризиків та доцільність його за-

стосування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/78211.doc.htm.

6. В Україні зареєстрований Аграрний страховий пул [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitagro.com/v-ukrayini-zareiestrovaniy-agrarniy-strahoviy-pul>.

7. Інформація про Пул [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uaip.com.ua/?page_id=15.

Рецензент – д.е.н. Лаврук В.В.

УДК 336: 658

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Єфімова Л.М., к.е.н.

***Кременчуцький університет економіки, інформаційних
технологій і управління***

У статті викладені основні результати дослідження економічної безпеки підприємства в умовах економічної кризи. Здійснено аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених обраній тематиці. Акцентовано увагу на розвиток механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Досліджено систематизацію наукових поглядів на суть та структуру економічної безпеки підприємства, визначено її роль у забезпеченні ефективної діяльності суб'єктів господарювання. Відзначено важливі етапи забезпечення економічної безпеки підприємства, які включають стратегічне планування і прогнозування, оперативну оцінку рівня забезпечення і поточне тактичне планування економічної безпеки підприємства. Встановлено, що за умов кризових коливань, економічна безпека повинна спрямовуватись на усунення потенційних загроз та створення умов забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей і завдань.

*The article presents the main results of economic security in times of economic kryzy. Zdiysneno analysis of recent research and publications devoted to selected topics. Attention is focused on the development of a mechanism to ensure economic security. Investigated systematization of scientific views on the nature and structure of economic security, to its role in ensuring the efficient operation of facilities management sub. Marked important steps to ensure economic security, which include strategic planning and forecasting, operational assessment of current provision and tactical planning of economic security. It was established that under critical fluctuations, economic security should be directed at addressing potential threats and create conditions for the effective functioning of the sub * entrepreneurial activity according to their goals and objectives.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання підприємство функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Така ситуація змушує керівництво швидко пристосовуватись до нових умов та знаходити шляхи розвитку та виживання в ринковій економіці з врахуванням чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища.

Нестабільність зовнішнього середовища, кризові коливання світової економіки зумовили появу низки проблем, яким раніше не приділялась увага, що в свою чергу, змусило переглянути питання економічної безпеки підприємства.

Враховуючи останні події, що відбуваються в Україні та світовій економіці, відзначимо, що великої уваги потребує забезпечення економічної безпеки та деталізація їх складових, що викликає актуальність дослідження.